

Kronika | Chronicle

DAILĖS ISTORIKŲ KONFERENCIJA TALINE 2009 m. spalio 27–28 d. Taline įvyko tarptautinė konferencija „Baltijos regiono dailės istorijos geografijos“, kurioje dalyvavo Baltijos šalių dailės istorikai. Greta šeiminių estų gausiausių būrį sudarė (net devyni) lietuviai, dėl gripo epidemijos latvių atvyko mažiau, dalyvavo keli suomių pranešėjai. Konferencija buvo skirta dailės istorijos, kaip disciplinos, statusui ir raidai aptarti Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje XX–XXI a., ypatingą dėmesį kreipiant į pastarojo dešimtmečio pokyčius. Svarstyta, kaip globali dailės istorija paveikė lokalius nacionalinės dailės istorijos modelius, kanonus, ideologijas, kokią įtaką Baltijos dailėtyrai padarė kritinis šios disciplinos permąstymas Vakaruose. Kalbėta apie disciplinos pokyčius, susijusius su interdisciplinine šiuolaikinės humanistikos raida, keltas klausimas, ar dailės istorija Baltijos šalyse turi apsiriboti nacionalinės meninės kultūros studijomis, ar reikia ieškoti kitų, alternatyvių, interpretacijos būdų.

Apie latvių dailės istoriją XX a. pranešimą perskaitė Stella Pelše. Apžvelgusi, kaip keitėsi estų dailės istorijos naratyvas priklausomai nuo geopolitinės situacijos, Kristina Kodres atskleidė keturis skirtingus „geografinius“ estų dailės modelius XX amžiuje. Linara Dovydaitytė nagrinėjo XX a. Lietuvos dailės istorijos kanono „perrašymą“, remdamasi neseniai atidarytos Lietuvos nacionalinės dailės galerijos pavyzdžiu. Pastarojo dešimtmečio lietuvių „nacionalinio atgimimo“ dailės studijas aptarusi Jolita Mulevičiūtė atskleidė jų naujoves – sociokultūrinį, daugiakultūrinį diskursus, tačiau kartu išskėlė šių tyrimų ribotumą, modernizmo kanonu grįstą tradicinę dailės stilių sampratą bei vizualinės kultūros studijų poreikį, būtiną naujam XIX–XX a. pradžios dailės istorijos suvokimui. Giedrė Jankevičiūtė pasiūlė naują bendrų tyrimų temą – Antrojo pasaulinio karo metais išnykusių Estijos, Latvijos ir Lietuvos valstybių, virtusių „Ostlandu“, dailės, meninio gyvenimo problematiką. Šių eilučių autorė, pasiremdama savo studija apie Vilniaus dailę XX a. pradžioje, perskaitė pranešimą apie posūkį nuo nacionalizmo prie daugiakultūriškumo rašant miesto dailės istoriją.

Intriguojančių apmąstymų pateikė Agnė Narušytė, iškėlusį klausimą, kaip Baltijos šalių menotyra galėtų peržengti lokalias ribas ir tapti įdomi, konkurencinga Vakarų kontekste. Ji kalbėjo apie inovatyvaus mąstymo būdą, grįstą ardančia (angl. *disruptive*) strategija, kuri griaua stereotipinius požiūrius ir atranda naujas prasmes bei galimybes.

Konferencijos pranešimai rodo, kad kaimyninės Baltijos šalys kiek skiriasi pasirinktomis tyrinėjimo sritimis, laikotarpiais: pavyzdžiui, Lietuvoje šiandien ypač sustiprėjęs dėmesys fotografijai (XX a. II pusės mūsų fotografijai buvo skirti Vytauto Michelkevičiaus ir Tomo Pabedinsko pranešimai), o estai atsigręžę į sovietinės epochos dailę ir vieną ryškiausių jos figūrų – dailininką ir teoretiką Leonhardą Lapiną (Eppo Lankotso, Andres Kurgo, Mari Mari Laanemets pranešimai).

Konferenciją puikiai organizavo Estijos dailės akademijos Dailės istorijos institutas kartu su Estijos dailės istorikų draugija, o konferencijos „siela“ ir pagrindinė rengėja buvo energingoji Katrin Kivimaa. Dailėtyrininkų susitikimas leido susidaryti įspūdį apie šiuolaikinę dailės istorijos padėtį Baltijos šalyse. Prasmingas ir baigiamasis konferencijos akcentas – pažintis su Talino dailės muziejumi Kumu, kurį pristatė jo direktorė Sirje Helme. Kaip ir kiekvienas tarptautinis mokslo renginys, konferencija buvo naudinga ne tik idėjų skleidimu, apsikeitimu jomis, bet naujomis ir atnaujintomis pažintimis su kolegomis, užmegztais ryšiais, būsimų bendrų darbų sumanymais.

Laima Laučkaitė

KONFERENCIJA „ATRASTI VILNIŲ. SKIRIAMA VLADO DRĒMOS 100-MEČIUI“

2010 m. gruodžio 3 d. minimas dailės istoriko, dailininko, muziejininko Vlado Drėmos (1910–1995) gimimo 100-metis. Šia proga Lietuvos

dailės istorikų draugija 2010 m. kovo 19 d. surengė konferenciją „Atrasti Vilnių“.

Drėma – vienas žymiausių Lietuvos dailės istorikų, kurio darbai sulaukė įvairių kultūros sričių specialistų dėmesio, suteikė impulsą naujiems tyrimams, padėjo diegti naujus Lietuvos paveldosaugos orientyrus. Visi Drėmos darbai pasižymėjo skrupulingomis šaltinių studijomis, puikiu kūrinių materijos išmanymu. Žinomiausias bei įtakingiausias Drėmos veikalas *Dingęs Vilnius* (1991) tapo parankine knyga kiekvienam, tyrinėjančiam Vilniaus istoriją. Šaltinių medžiaga prisodrintos ir kitos šio mokslininko monografijos: *Pranciškus Smuglevičius, Šv. Jono bažnyčia, Kanutas Ruseckas, Vilniaus Šv. Onos bažnyčia, Vilniaus katedros rekonstrukcija 1782–1801*, nuolat dailės istorikų studijuojamos ir cituojamos.

Konferencijos sumanytojos – Marija Drėmaitė, Giedrė Jankevičiūtė ir Dalia Vasiliūnienė – siūlė prisiminti visapusį Drėmos indėlį į Lietuvos dailės istorijos mokslą, iš naujo įvertinti jo tyrimų reikšmę, apžvelgti mažiau žinomas jubilato profesinės veiklos sritis. Konferencijos pranešimai dar labiau išplėtė temų ratą. Vilniaus istorija tapo viena svarbiausių ir įdomiausių konferencijos temų. Itin aktualūs buvo paveldo apsaugai ir tyrimui skirti pranešimai.

Konferencijos pranešimai buvo suskirstyti į tris dalis. Pirmojoje, pavadintoje „Vilniaus atradimai“, pristatyti su Drėmos moksliniais interesais besisiejantys tyrinėjimai. Pirmasis pranešimas – įdomi Irenos Vaišvilaitės miesto centro kaitos apžvalga – padėjo išryškinti šiuolaikinio miesto problemas, kurių sprendimas būtinas įprasminant istorinę miesto erdvę.

Naujų šaltinių paieška, kruopščios jų studijos su Drėmos darbais susiejo kitų dviejų pranešėjų tyrimus: Rūta Vitkauskienė pratęsė Drėmos vykdytas dingusio Vilniaus paieškas, pateikusi Radvilų rūmų prie Neries istoriją; Mindaugo Paknio pranešime nagrinėta Antakalnio Švč. Mergelės Marijos Maloningosios paveikslų istorija ir ikonografija.

Kiti trys pranešimai buvo skirti Vilniaus mitų ir įvaizdžių kūrimo problematikai. Lara Lempertienė, pristachiusi bibliografinę retenybę tapusią Zalmano Šneuro parašytą ir Hermano Štruko iliustruotą knygą *Vilna*, nagrinėjo Vilniaus kaip „Lietuvos Jeruzalės“ mito kūrimo ir skleidimo kelius. Jurgita Šiaučiuonaitė-Verbickienė, pasitelkusi Drėmos tyrinėjimus, bandė atkurti šio mokslininko prieigas sovietinėje epochoje formuojant Vilniaus kaip daugiakultūrinio ir daugiakonfesinio miesto veidą. Dangiras Mačiulis pranešime kalbėjo apie kolektyvinės atminties erdvės kūrimą 1939 m. atgautoje sostinėje. Pranešėjas aptarė, kaip buvo bandoma grąžinti Vilniui Lietuvos sostinės statusą, pasitelkus gatvėvardžių keitimą, simbolinių atminties erdvių formavimą, kryptingą kultūros palikimo aktualizavimą, muziejų steigimą.

Antrasis pranešimų blokas apėmė kultūros paveldo tyrimo ir saugojimo problematiką. Gausia ikonografinė medžiaga paremtas Marijos Drėmaitės pranešimas, kuriame aptartas Vilniaus griovimas ir atstatymas Antrojo pasaulinio karo metais ir ankstyvuju pokariu, pratęsė Drėmos knygoje *Dingęs Vilnius* iškeltų problemų nagrinėjimą. Salvijus Kulevičius papildė ankstesnės pranešėjos plėtotą temą, plačiau aptaręs kultūros paveldo restauravimo principus sovietinėje Lietuvoje.

Sigita Maslauskaitė, remdamasi asmenine patirtimi sunkiai pritaikant Šv. Mykolo bažnyčią Bažnytinio paveldo muziejui, mezgė gyvą, emocingą „dialogą su Vladu Drėma apie požiūrį į paveldo restauravimą mūsų dienomis“. Vienas labiausiai intriguojančių konferencijos pranešimų

buvo Giedrės Mickūnaitės apie Trakų parapiinės bažnyčios restauravimą. Išnagrinėjusi bažnyčios sienų tapybos ikonografiją, remdamasi archeologijos ir topografijos duomenimis, pranešėja naujai pažvelgė į pirmuosius bažnyčios istorijos amžius (keliami hipotezė, kad XV a. bažnyčios liturginė ašis skiriasi nuo šiandieninės ir buvo nukreipta į pietus). Kitoje šio pranešimo dalyje buvo kritiškai įvertintas Trakų bažnyčios restauravimas. Šios konferencijos dalies pranešimai itin aktualizavo Drėmos keltą šaltinių tyrimų svarbą paveldosaugoje.

Trečioje, akademiškiausioje, konferencijos dalyje buvo įvertinta Drėmos kūryba. Nijolė Lukšionytė pateikė Vilniaus architektūros tyrinėjimų vertinimą nuo Mariano Sokołowskio iki Drėmos, Aušrinė Kulvietytė-Slavinskienė – Lietuvos romantizmo dailės tyrimų apžvalgą nuo XIX a. pradžios iki Drėmos. Rasa Andriušytė-Žukienė – Drėmos mintis apie Mikalojų Konstantiną Čiurlionį, kurios skleidėsi skirtinguose kultūriniuose kontekstuose. Alma Lapinskienė kalbėjo apie Drėmos indėlį į tarpukario Vilniaus lietuvių literatūrą (Drėmos vertimai, dailės kritikos straipsniai, lietuvių literatūrų kūrinių apipavidalinimas). Viktoras Liutkus skaitė pranešimą apie Vlodo Drėmos dailę, dar vieną nepakankamai išanalizuotą ir intriguojančią jubilieato gausaus palikimo dalį.

Įdomios ir įvairiapusės konferencijos pranešimų pagrindu rengiamas proginis straipsnių rinkinys. Jo rengėjos ketina papildyti leidinį Drėmos rašyta autobiografija ir esistika, taip pat jo amžininkų atsiminimais (Jerzy Kowalczyko, Egidijaus Aleksandravičiaus, Rūtos Janonienės, Mikalojaus Povilo Vilučio ir kt.).

Lina Balaišytė

PREMIJA UŽ DAUGIATAUČIO VILNIAUS DAILĖS PAVELDO TYRIMĄ

Laima Laučkaitė-Surgailienė už monografiją *Art in Vilnius: 1900–1915* (Vilnius: Baltos lankos, 2009) buvo apdovanota JAV veikiančios Baltijos

regiono tyrimų skatinimo draugijos (*Association for the Advancement of Baltic Studies*) premija. Ši visuomeninė organizacija, turinti būstinę Sietle, veikia nuo 1968 metų. Jos tikslas – remti ir skatinti Baltijos regiono tyrimus, jų rezultatų sklaidą. Draugija siekia šio tikslo, finansuodama konferencijas, leidybą, teikdama premijas bei stipendijas mokslininkams. Premija už ypač reikšmingą humanitarinių arba socialinių mokslų veikalą anglų kalba apie Baltijos regiono istoriją, kultūrą, visuomenę skiriama kas dvejus metus. Naujoji laureatė buvo išrinkta ir pagerbta 2010 m. balandžio mėnesį Sietle vykusioje jungtinėje AABS ir Skandinavijos tyrimų skatinimo draugijos konferencijoje, sutraukusioje daugiau kaip 250 dalyvių. Pasak vertintojų, Laučkaitės-Surgailienės veikalas – „puikiai iliustruota novatoriška dailės istorijos studija apie itin svarbų dailės raidos etapą, atvėrusi daugiataučio Vilniaus meninės kultūros etninius pjūvius ir kartu patraukliai bei informatyviai pateikusi jos visumą“.

Apdovanojimas prisidėjo prie Laučkaitės-Surgailienės knygos populiarumo JAV universitetinėje aplinkoje. Ši premija – akivaizdus ženklas, kad Lietuvos menotyra per pastaruosius dvidešimt metų pasiekė tarptautinį lygį, kad kolegos kitose šalyse vertina ir pripažįsta mūsų mokslininkų darbus, jei jie yra parašyti kuria nors iš „didžiųjų“ kalbų.

Giedrė Jankevičiūtė

2010 m. apgintos menotyros disertacijos

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

2010 04 23 – Asta Giniūnienė. *Kryžiaus kelias Žemaičių vyskupijoje XVIII a. II pusėje – XX a. pradžioje*. Mokslinė vadovė dr. (hp) Rūta Janonienė.

2010 06 11 – Regimanta Stankevičienė. *Antakalnio Jėzus: atvaizdas, kultas, kartotės*. Mokslinė vadovė doc. dr. Irena Vaišvilaitė.

2010 11 26 – Milda Žvirblytė. *Paveikslas ir ekranas: Lietuvos tapyba nuo XX a. 7 dešimtmečio*. Mokslinė vadovė doc. dr. Lolita Jablonskienė.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

2009 11 24 – Tomas Pabedinskas. *Žmogaus atvaizdo ir identiteto santykis šiuolaikinėje Lietuvos fotografijoje*. Mokslinė vadovė doc. dr. Rasutė Žukienė.

2010 01 29 – Jolita Butkevičienė. *Lietuvos mūrinės architektūros paveldotvarkos tendencijos sovietmečiu*. Mokslinis vadovas prof. habil. dr. Vytautas Levandauskas.

2010 12 02 – Raimonda Norkutė. *Angelių ikonografija Lietuvos bažnytinėje dailėje (XVI–XVIII a.)*. Mokslinė vadovė prof. dr. Laima Šinkūnaitė.